

HUKUK DİLİNDE EDİMBİLİMSSEL BİR KULLANIMIN İNCELENMESİ^(*)

Öğr. Gör. Dr. Ali SAĞLAM^(**)

Öz

Dil, işlevsel açıdan bildirimde bulunmanın yanı sıra sözcelemler aracılığıyla edimde bulunmamıza da imkân tanır. İletişimde bağlama merkezî bir rol atfederek bildirimlerle sınırlı kalmayan kullanımları inceleyen edimbilim, gündelik dil üzerine odaklanan düşünürlerin çalışmalarıyla gelişen bir dilbilim dalıdır. Dilin edimde bulunmaya imkân tanıyan işlevi, edimbilimin erken dönem temsilcilerinden John L. Austin tarafından söz edimleri kuramında açıklanmıştır. Edimbilimin bir diğer önemli ismi John R. Searle ise dolaylı söz edimleri olarak isimlendirdiği ima, ironi ve metafor gibi kullanımlarda söz edimlerinin söylenenden fazlasını içerdiği durumlara işaret etmektedir. Bu tip kullanımlarda, söylenen ile kastedilen arasında biçimsel açıdan uyumsuzluk bulunur. Makalemizde de idare hukuku kapsamındaki iletişim süreçlerinde, hukuk profesyonellerine iletilen ve “kastedilen anlam” ile “anlatım biçimi” arasında bir tür uyumsuzluk bulunan hukuki görüş taleplerinin edimbilimsel kullanımları incelenmektedir. İletişim sürecinin bir ucunda idare içerisinde danışılan hukukçu; diğer ucunda ise yine aynı idare içerisinde çalışan ve görüş talebini ileten personel yer almaktadır. Hukuk edimbilimi bağlamında söz konusu talepler, biçimsel açıdan görüş talebi görünümünde olmasına karşın mevzuatın semantik anlamını aşan nitelikteki kullanımlar olarak farklı amaçlarla muhataba iletilmektedir. Mali, hukuki ya da cezai açıdan yüksek sorumluluk gerektiren durumlarda, danışan pozisyonundaki görevlinin takdir yetkisini kullanmama yönündeki isteksizliği bu amaçlar arasında sayılabilir. Tesis edilmesi gereken işlem öncesinde inceleme ve araştırma yapmak yerine konunun görüş talebi olarak doğrudan hukuk profesyoneline iletilmesi de diğer bir sebep olarak gösterilebilir. Anılan hukuki olgu John L. Austin ve John R. Searle’ün yanı sıra H. Paul Grice’in sezdirim kuramı çerçevesinde de çalışmamızda ele alınmaktadır. Grice, literal anlam ile kastedilen anlam arasındaki uyumsuzluğa rağmen iletişimin hangi ilkeler ışığında gerçekleştiğini kuramında açıklamaktadır. Grice tarafından tespit edilen ilkelerin ihlali dolayısıyla ortaya çıkan manipülatif konuşmanın doğasını tartışan Justin D’Ambrosio’nun görüşleri de incelediğimiz edimbilimsel kullanım bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler

Hukuki Görüş, Hukuk Edimbilim, Dolaylı Sözedimi, Hukuki Edimsel, Manipülatif Hukuki Konuşma.

AN EXAMINATION OF A PRAGMATIC USAGE IN LEGAL LANGUAGE

Abstract

Pragmatics is a branch of linguistics that studies usages not limited to statements by assigning a central role to context in communication. The function of language that enables acts was outlined in the theory of speech acts by John L. Austin, one of the early representatives of pragmatics. Another notable philosopher in pragmatics, John R. Searle, points to situations where speech acts contain more than what is said, such as in the usages of implication, irony, and metaphor, which he refers to as indirect speech acts. In such cases, a formal discrepancy arises between

^(*) Makalenin Dergiye Geliş Tarihi: 19.07.2025 - Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 05.12.2025
DOI No: 10.54704/akdhfd.1746559

Köln Üniversitesi kaynaklarından istifade etmeme imkân tanıyan Prof. Dr. Klaus von Heusinger’e teşekkür ederim.

^(**) Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Müşavirliği / Ankara, Türkiye
E-posta: asaglam@aybu.edu.tr
Orcid: 0000-0003-0466-5547

what is said and what is meant. In this article, we examine the pragmatic uses of legal opinion requests sent to legal professionals within the scope of administrative law, where a discrepancy exists between the “intended meaning” and the “form of expression.” In the context of legal pragmatics, such requests are conveyed to the addressee for a variety of purposes that extend beyond the semantic meaning of the regulation, despite appearing to be requests for opinions from a formal point of view. In circumstances where the exercise of discretion by the officer could result in significant financial, legal, or criminal liability, the officer’s reluctance to exercise such discretion should be analyzed in this context. Our study discusses the aforementioned legal phenomenon in the context of the ideas of John L. Austin and John R. Searle, as well as H. Paul Grice’s theory of implicature. In his theory, Grice explains how communication can take place despite discrepancies between literal and intended meanings. Justin D’Ambrosio’s views on manipulative speech as a consequence of violations of Gricean maxims are also significant in the context of the pragmatic usages under examination.

Keywords

Legal Opinion, Legal Pragmatics, Indirect Speech Act, Legal Performative, Manipulative Legal Speech.

Extended Summary

This study examines a set of linguistic usage instances that exhibit a formal discrepancy between the literal meaning and the intended meaning in legal practice. The usage in question emerges as a kind of speech act within administrative law communication processes. These pragmatic uses are of significance in terms of the professional responsibilities of legal professionals working in different positions in various fields of private or public law. At one end of the process is the legal professional who is consulted within the public administration. And at the other end is the staff member employed within the same public administration who submits requests for opinions. Requests for legal opinions, which we consider to be within this scope, are sent to the legal addressee with pragmatic motives. Despite appearing to be requests for opinions from a formal point of view, such requests are conveyed to the addressee for a variety of purposes that extend beyond the semantic meaning of the regulation. In circumstances where the exercise of discretion by the officer could result in significant financial, legal, or criminal liability, the officer’s reluctance to exercise such discretion should be analyzed in this context. Even though legally knowledgeable, the officer who is responsible for professional risk on the relevant issue requests a legal opinion in order to avoid exercising their discretion directly. Another potential motive behind pragmatic usage may be to avoid the obligation to conduct research and investigations before initiating an administrative proceeding. Thus, the obligation of conducting the relevant investigation and research before initiating an administrative proceeding can be indirectly delegated to a legal professional by submitting an opinion request.

The linguistic usages that are the subject of our study are analyzed within the framework of the views of several philosophers of pragmatics. Firstly, the pragmatic usage of requesting a legal opinion can be considered as an instance of a speech act within the framework of John L. Austin’s theory. By submitting a request, the officer who requests a legal opinion activates the legal mechanism. And thus, the legal professional in question becomes obligated to provide a legal opinion. The one who submits an opinion request is -as Austin puts it- *doing something by saying something*. Secondly, John R. Searle points to situations where speech acts contain more than what is said, such as in the usages of implication, irony, and metaphor, which he refers to as indirect speech acts. In such cases, a formal discrepancy arises between what is said and what is meant. In this context, we consider that the request for a legal opinion containing a discrepancy between the intended meaning and the form of expression is an indirect speech act. Thirdly, our study discusses the aforementioned legal phenomenon in the context of the ideas of H. Paul Grice’s theory of implicature. In his theory, Grice explains how communication can take place despite discrepancies between literal and intended meanings. Finally, Justin D’Ambrosio’s views on manipulative speech as a consequence of violations of Gricean maxims are also significant in the context of the pragmatic usages under examination. Requests for legal opinions submitted for pragmatic purposes thus violate the principles of Cooperation and Publicity in Grice’s theory of implicature. The communication process is not founded upon a rational exchange of information. This is because, in such cases, the officer conveying the request for an opinion establishes communication in a covert and strategic manner. Consequently, it can be concluded that D’Ambrosio’s formulation of the manipulative speech is also applicable to requests for legal opinions in cases where there is a discrepancy between the intended meaning and the form of expression.

GİRİŞ

Gündelik dil, insan iletişimine zenginlik katan çeşitli yapıları içerisinde barındırır. İma, ironi ve metafor, “kastedilen anlam” ile “ifade biçimi” arasında farklılığın bulunduğu, alışageldik kullanımların dışında şekillenen ilgi çekici yapılardandır. Bu yapılar söz konusu farklılık dolayısıyla dildeki açık anlamlı, yalın kullanımlardan ayrılırlar. Dilin yalın kullanımlarında, kastedilen anlam ile ifade biçimi arasında çoğunlukla bir uyuma rastlanır ve bu uyum kaynağını gündelik dilde ortaya çıkan uyuşumlardan alır. Diğer bir ifadeyle, anlatılmak istenilen şey uyuşuma sahip bir biçimde aktarıldığında açık anlamlı bir ifadeden söz ederiz. Oysa ima, ironi ve metafor söylenenin ötesinde anlama sahip yapılar olarak söz-celeyen kişinin oluşturduğu anlam çerçevesinde değerlendirilirler.

Yukarıdaki açıklama aynı zamanda anlambilim (semantics) ve edimbilim (pragmatics) alanları arasındaki farklılığa da işaret etmektedir. Anlambilim, açık anlamlı yapılarda olduğu gibi bağlamdan bağımsız olarak literal anlamı incelerken, edimbilimin merkezinde dili kullanan kişinin yüklediği anlam yer alır. Örneğin “Pizzadan bir parça kaldı” tümcesi anlambilimsel açıdan daha önce bir bütün halinde bulunan, henüz tükenmemiş pizzanın artık yalnızca bir parçasının mevcut olduğunu ifade eder. Bu kullanımda kişinin yüklediği anlam merkezî değildir. Oysa edimbilimsel açıdan değerlendirildiğinde, “Pizzadan bir parça kaldı” tümcesinin karşılık geldiği farklı anlamlar olabilir. Tümce, kalan parçayı yemek isteyip istemediği ile ilgili muhataba bir teklif sunuyor olabilir. Yahut muhataba o parçayı yememesi konusunda bir uyarı olabilir. Ya da muhatap bir çocuksa yemeğini yemesi konusunda azarlama olarak değerlendirilebilir¹. Anlambilim ve edimbilim arasındaki farklılıkları başka açılardan da ele almak mümkündür. Bununla birlikte edimbilimde, “*vurgulanan önerme ile sözce bağlamı arasındaki pragmatik ilişki*”nin² incelendiğini; edimbilimsel kullanımlarda bağlam, niyet ve ön varsayım gibi konuların anlamın oluşmasında önemli rol oynadığını ifade edebiliriz.

Edimbilim, 1950’lerden sonra dilbilim içerisinde gelişim kaydeden ve merkezinde “gündelik dil çalışmaları”nın bulunduğu bir alandır. Son dönemlerde hukukta da edimbilim çalışmalarının sayısı giderek artmaktadır³. Biz de çalışmamızda hukuk uygulaması içerisinde ilgi çekici olduğunu düşündüğümüz, anlatılan ile anlatılmak istenen arasında bir çeşit uyumsuzluğun bulunduğu edimbilimsel bir

¹ Betty J. Birner, *Introduction to Pragmatics* (Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2013), 1.

² Paul Elbourne, *Anlam - Anlambilime Giriş*, çev. Murat Demirekin (İstanbul: The Kitap, 2020), 162.

³ Alandaki çalışmalar için bkz.: Andrei Marmor, “The Pragmatics of Legal Language”, *Ratio Juris* 21, S. 4 (Aralık 2008): 423-52; Alessandro Capone ve Francesca Poggi, editör, *Pragmatics and Law Philosophical Perspectives*, Perspectives in Pragmatics, Philosophy & Psychology (Cham: Springer International Publishing, 2016); Janny Leung ve Alan Durant, “Pragmatics in Legal Interpretation”, içinde *The Routledge Handbook of Pragmatics*, editör Anne Barron, Yueguo Gu, ve Gerard Steen, Routledge Handbooks in Applied Linguistics (London New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017), 535-49; Dennis Kurzon ve Barbara Kryk-Kastovsky, editör, *Legal Pragmatics*, Pragmatics & Beyond New Series (Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2018).

kullanımı muhtelif düşünürlerin görüşleri bağlamında ele alacağız⁴. Nitekim tıpkı ima, ironi ve metafor benzeri yapılarda olduğu gibi kastedilen anlam ile ifade biçimi arasındaki farklılığa rağmen insanlar arasında iletişimin nasıl gerçekleştiği, bilgi alışverişinin hangi ilke ve kurallar çerçevesinde ne şekilde mümkün olduğu çeşitli edimbilim kuramlarında incelenmiştir.

Çalışmamıza konu edimbilimsel kullanım, hukuk profesyonellerine iletilen “hukuki görüş talebi” süreçlerinde ortaya çıkmaktadır. Hukuki iletişimin görüş talebi içeren kimi ifadelerinin edimbilimsel kullanım örneği olarak değerlendirilmesi gerektiğini öne sürüyoruz. Söz konusu ifadelerin, biçimsel açıdan hukuki görüş talebi şeklinde olmasına karşın anlambilimsel olarak hukuki görüş ya da danışma talebi olarak değerlendirilmemesi gerektiğini düşünüyoruz. Tartışmayı idare hukuku kapsamındaki iletişim süreçleri bağlamında ortaya koymaya çalışacağız. İletişimin bir ucunda idare içerisinde danışılan pozisyonundaki hukukçu bulunurken diğer ucunda ise yine aynı idare içerisinde çalışan ve danışan pozisyonundaki personel yer almaktadır. Görüş talebi içeren sözcelemi ileten (danışan) personel aleyhine hukuki, mali veya cezai sonuçlar doğurma ihtimali barındıran konular bu kapsamda değerlendirilebilir. İdari işlemi tesis etmesi gereken personelin işleme dair “*gerçekte danışmak istediği hukuki bir sorun bulunmamasına rağmen*” hukuki sorumluluğu doğrudan üstlenmemek ya da takdir yetkisini kullanmamak gibi sebeplerle, işlem hakkında hukuk biriminden görüş talebinde bulunması kullanımın açık örnekleri arasındadır. Bu kapsamda görüş taleplerini ileten ifadeler, “kastedilen anlam” ile “anlatım biçimi” arasında farklılığın bulunduğu; arka planda görüş talebi bulunmayan fakat edimbilimsel amaç taşıyan dilsel kullanımlardır.

Edimbilimin erken dönem düşünürlerinden John Langshaw Austin’in de ifade ettiği üzere dil, betimlemeler yapmanın yanı sıra edimde bulunmaya da imkân tanır ve bu çerçevede “*söylemek aynı zamanda bir şey yapmaktır*”⁵. Benzer biçimde hukuki görüş taleplerine ilişkin edimbilimsel kullanımlar, dile getirenin hukuki görüş talebinde bulunduğuna yönelik bir bildirimde bulunmamaktadır. Aksine muhatabı harekete geçirmeyi amaçlayan, ona sorumluluk yükleyen birer söz edimi konumundadır. Bu kapsamda edimbilim içerisinde geliştirilen kuramların, hukuki iletişim süreçlerindeki benzer durumlarda anlamın açığa çıkarılmasında işlev üstlenebileceğini değerlendiriyoruz. Hukuk uygulamasında, anlatım biçimi ve amaçlanan anlam arasında ortaya çıkabilecek uyumsuzlukların hukuk profesyonellerinin sorumlulukları açısından önem arz ettiği kanısındayız.

⁴ Çalışmamızda incelediğimiz olguyu hukuk edimbilimi çerçevesinde tartışmaktayız. Bununla birlikte konuyu hukukî rasyonalite ve bürokratik mekanizmaları şekillendiren sosyo-politik çerçevede de ele almak mümkündür. Ayrıntı için bkz.: Muharrem Kılıç, *Hukuksal Aklın Sosyo-Politik Bağlamı*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2018).

⁵ John L. Austin, *Söylemek ve Yapmak - Harvard Üniversitesi 1955 William James Dersleri*, çev. R. Levent Aysever (İstanbul: Metis Yayınları, 2017), 49.

Çalışmamızda, idarenin hukuk birimlerine iletilen görüş taleplerinin hukuki dayanağını oluşturan düzenlemelerin yanı sıra edimbilimsel kullanımları sınırlamayı amaçlayan ilgili metinleri de inceleyeceğiz. Fakat sözünü ettiğimiz hukuki olgunun dilbilimsel kuramlar çerçevesinde yerini tayin etmek maksadıyla öncelikle edimbilim alanına yönelik genel bir bakış sunmayı amaçlıyoruz. Bu doğrultuda çalışmamızda edimbilimin önemli temsilcilerinden John Langshaw Austin, John Rogers Searle ve Herbert Paul Grice’in düşünceleri incelenecek ve yöntemsel açıdan geliştirdikleri kavram setleri ele alınacaktır. Öncelikle Austin’in söz edimleri kuramı aracılığıyla edimbilimin erken dönemine yönelik bir kavrayış elde etmeye çalışacağız. Sonrasında Searle’ün, Austin’in kuramına yönelttiği eleştirilerle birlikte geliştirdiği “dolaylı söz edimi” kavramına yer vereceğiz. Searle, bu kavramla literal anlam ile kastedilen anlam arasındaki ayrıma işaret etmektedir. Fakat konu, Grice’in sezdirim kuramında daha ayrıntılı bir biçimde tartışılmıştır.

Çalışmamızda Grice’in sezdirim kuramının yanı sıra yine Grice’in görüşleri çerçevesinde Justin D’Ambrosio’nun “manipülatif konuşmanın doğasını” sorgulayan görüşlerini de ele alacağız. D’Ambrosio, manipülatif konuşmanın Grice’in sezdirim kuramında ifade edilen “iş birliği” ve “aleniyet” ilkelerini ihlal ettiğini öne sürmektedir. Bir takım hukuki görüş taleplerinde kastedilen anlamın ifade biçiminden farklı olduğunu ve bu ifadelerin anlambilimsel açıdan görüş talebi olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ifade etmiştik. Manipülatif konuşmayı kastedilen anlam ile ifade biçimi arasında farklılık bulunan ifadelerin alt türü olarak ele aldığımızda, “iş birliği” ve “aleniyet” ilkelerini ihlal eden hukuki görüş taleplerini manipülatif konuşmanın birer örneği olarak inceleme fırsatını yakalayacağız. Görüş talepleri özelinde hukuki iletişim süreçlerinin bu çerçevede incelenmesi, bizlere manipülatif hukuk söylemine ilişkin özgün bir edimbilimsel kullanım örneğini sunmaktadır.

I. EDİMBİLİME GENEL BİR BAKIŞ

Dilbilimde geliştirilen bir terim ve aynı zamanda göstergebilimin alt dalı olan edimbilim/pragmatik, “*dil ya da göstergelerle kullanıcıları arasındaki ilişkiler üzerinde yoğunlaşan analiz türü*” olarak tanımlanmaktadır⁶. Söz konusu tanımlama, edimbilimi daha iyi kavramak adına bizi zorunlu olarak “gösterge” ve “gösterilen” kavramlarına yönlendirmektedir. Gösterge, “*genel olarak, kendi dışında bir şeyi temsil eden ve dolayısıyla bu temsil ettiği şeyin yerini alabilecek nitelikte olan her çeşit biçim, nesne, olgu vb. olarak*” tanımlanırken; “*dilbilimciler sesi ya da sesler bütünü’nü gösteren, kavramı da gösterilen olarak adlandırırlar.*”⁷ Bu çerçevede göstergebilim, modadan edebiyata hukuktan mühendisliğe insan iletişiminin farklı alanlarındaki göstergeleri inceleyen bilim dalının adıdır⁸.

⁶ Ahmet Cevizci, “Pragmatik”, içinde *Felsefe Sözlüğü*, (İstanbul: Say Yayınları, 2019), 358.

⁷ Mehmet Rifat, *Göstergebilimin ABC’si*, (İstanbul: Say Yayınları, 2014), 11.

⁸ Mehmet Rifat, *Göstergebilimin ABC’si*, (İstanbul: Say Yayınları, 2014), 12.

Pragmatik teriminin bugünkü anlamda kullanımı, Charles W. Morris tarafından göstergebilim (semiotics/semiotic) içerisinde gerçekleştirilen “anlambilim” (semantics), “edimbilim” (pragmatics) ve “sözdizim” (syntactics/syntax) ayrımına dayandırılmaktadır. Morris, sözdizimi “*göstergelerin birbirleriyle olan biçimsel ilişkilerinin*”, anlambilimi “*göstergelerin uygulanabildikleri nesnelerle olan ilişkilerinin*”, edimbilimi ise “*göstergelerin yorumlayıcılarıyla olan ilişkilerinin*” incelenmesi olarak açıklamaktadır⁹. Başka bir anlatımla, “*sözdizim (sentaks), göstergelerin aralarındaki ilişkileri araştırır; göstergelerin, birleşik göstergeler (bildiriler) oluşturmak için nasıl bir araya geldiklerini inceler; anlambilim (semantik), göstergelerin belirttikleri anlamları, yani gösterge ile gösterilen arasındaki ilişkiyi inceler; edimbilim (pragmatik) göstergeler ile bunları kullananlar arasındaki ilişkiyi inceler.*”¹⁰

Edimbilim çalışmalarının dilbilim içerisinde bağımsız bir alan olarak ortaya çıkması yirminci yüzyılda gerçekleşmiştir. Charles W. Morris, Rudolf Carnap ve Charles Peirce’ın çalışmaları edimbilimin temellerini oluşturmaktadır. Analitik dil felsefesi içerisinde Gottlob Frege, Alfred Tarski, Bertrand Russell ve Ludwig Wittgenstein’in erken dönem görüşleriyle şekillenen “ideal dil felsefesi” ile geç dönemindeki Wittgenstein, John L. Austin, Gilbert Ryle, Herbert P. Grice, Peter Strawson ve John R. Searle gibi düşünürlerin içerisinde bulunduğu “gündelik/doğal dil felsefesi” edimbilimin gelişiminde etkili olan iki farklı ekoldür¹¹. Ekoller arasındaki temel görüş ayrılığının mantıkçı pozitivistin bilim felsefesine yönelik iddiaları bağlamında belirginleştiği ifade edilebilir. Mantıksal çözümlemeyi bir yöntem olarak benimseyen ve bilimsel incelemenin kapsamını yalnızca olgu dünyasıyla sınırlayan mantıkçı pozitivistlere göre, bilimsel ifadelerin geçerliliği olgusal açıdan deney veya gözlem yoluyla doğrulanabilir olmalarına bağlıdır¹². Dolayısıyla olgulara karşılık gelmeyen yahut olguları betimle(ye)meyen ifadeler bilimsel açıdan anlamsızdır. Mantıkçı pozitivistlere koşt biçimde, ideal dil felsefesi ekolü düşünürlerine göre de doğal diller kusurlu doğaları sebebiyle betimleme işlevini tam olarak yerine getirememektedirler. Doğal dillerdeki ifadeler kimi durumlarda gramatik açıdan bütünlüklü bir cümle olmadıkları gibi kimi zaman da gerçekliğe karşılık gelen bir durumu temsil etmezler. Ayrıca eşanlamlı ya da çokanlamlı sözcükler anlamın açığa çıkarılmasında hatalı sonuçlara sebep olmaktadır¹³. Dilde kesinliği sağlama bakımından yapay diller doğal dillere üstün-

⁹ Charles W. Morris, “Foundations of the Theory of Signs”, içinde *International Encyclopedia of Unified Science*, editör Otto Neurath (Chicago: Chicago University Press, 1938), 6-7; Stephen C. Levinson, *Pragmatics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1983), 1.

¹⁰ Rifat, *Göstergebilimin ABC’si*, 34; Palmer’a göre geniş çerçevede “*Semantiğe ait olmayan her türlü anlam ‘pragmatik’ olmak durumundadır.*” Frank Robert Palmer, *Semantik - Yeni Bir Anlambilim Projesi*, çev. Ramazan Ertürk (Ankara: Fol Kitap, 2020), 59.

¹¹ Yang Huang, *Pragmatics* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 2-3.

¹² Alfred J. Ayer, “Viyan’a Çevresi”, içinde *Felsefede Devrim - Analitik Felsefenin Doğuşu*, editör Alfred J. Ayer, çev. Ebubekir Demir (Ankara: Fol Kitap, 2021), 72.

¹³ R. Levent Aysever, “Sunuş”, içinde *Söylemek ve Yapmak*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2017), 14.

lük sağlamaktadır. İdeal dil felsefesi düşünürleri çalışmalarında bu tür kusurları barındırmayan mantık gibi yapay dillere odaklanırlar. Anılan görüşlere katılmayan gündelik/doğal dil felsefesi düşünürlerine göre ise doğal dillerin kendilerine özgü mantığı bulunur. Doğal dilleri doğrulanabilirlik bakımından farklılaştıran unsur ifadelerin kullanıldığı “bağlamdır.” Doğal dilde anlamlılık ilgili bağlamda ortaya çıkar. Ve bağlam, gündelik dile yöneltilen müphemlik eleştirisinin aksine dil felsefesinde edimbilimsel boyuta geçişe imkân tanır. Gündelik/doğal dil felsefesi düşünürleri bu doğrultuda yapay diller yerine doğal dilleri inceler ve çalışmalarında dilin günlük kullanımına öncelik verirler¹⁴.

Çalışmamızda hukuki iletişim süreçlerinde gelişen dolaylı bir ifade biçimi örneğini edimbilimsel kuramlar çerçevesinde ele alacağımızı dile getirdik. Gündelik/doğal dil felsefesi ve edibilim düşünürlerinden Austin, Searle ve Grice’ın görüşleri çalışmamızda ana eksen oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ilk olarak edimbilimin öncü isimleri arasında sayılan Austin’in düşüncelerine yer vereceğiz.

A. EDİM OLARAK SÖZ

Yirminci yüzyılın ilk yarısında dilbilim çalışmaları ağırlıklı olarak sözdizim ve anlambilim alanları üzerinedir. Edibilim çalışmaları gündelik/doğal dil felsefesi okulunun görüşleriyle gelişim kaydeder. Özellikle 1960’lardan itibaren, John L. Austin’in ölümünden sonra yayımlanan “*How to Do Things with Words*” isimli kitabı Anglo-Amerikan dünyada edibilim açısından yeni bir dönemi başlatır. Kitap, Austin’in 1955 yılında Harvard Üniversitesi’nde verdiği derslere ait kendisinin ve öğrencilerinin notlarından meydana gelmektedir.

Mantıkçı pozitivistlerin/ideal dil felsefesi düşünürlerinin dilin işlevini yalnızca betimlemekle sınırlayan görüşleri, dile ait diğer unsurları adeta anlamsızlığa mahkûm etmektedir. Austin, bu noktada anılan görüşlerin bütünüyle karşısında değildir. Fakat dilin işlevinin yalnızca betimlemeler yapmak olmadığını öne sürer. Dilin “gündelik” kullanımında yalnızca betimlemeler yapılmamaktadır. Sözcükler, betimleme yapmanın yanı sıra edimde bulunmayı da sağlar. Austin böylelikle betimlemeler ya da bildirimlerden oluşan “saptayıcılar” (constative), kategorisinin yanına yeni bir kategori olarak “edimselleri” (performative) koyar. Austin edimselleri açıklarken kitabında örnek olarak aşağıdaki sözcelemlere yer verir:

“Evlilik töreni sırasında söylenen ‘Evet (X’i karım olarak kabul ediyorum)’.

Geminin pruvasında şişeyi kırarken söylenen ‘Bu gemiye -Queen Elizabeth adını veriyorum’.

Bir vasiyetnamede yer alan ‘Saatimi kardeşime miras bırakıyorum’.

‘Seninle beş lirasına bahse girerim, yarın yağmur yağacak’”¹⁵.

¹⁴ François Récanati, “Mantıkçı Pozitivizmden Gündelik Dilci Felsefeye: Pragmatik’in Doğuşu”, içinde *Söz Edimleri- Seçilmiş Yazılar*, çev. Altınörs Atakan (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2019), 9-15.

¹⁵ Austin, *Söylemek ve Yapmak - Harvard Üniversitesi 1955 William James Dersleri*, 43.

Söz konusu sözcelemlerin maksadı betimlemede ya da bildirimde bulunmak değildir. Örneğin “*Saatimi kardeşime miras bırakıyorum*” tümcesinin bilgilendirici olduğu düşünülebilir. Oysa bu tümceyi dile getiren kişi miras bıraktığını aktarmamakta; hukuki bir sonuç doğuracak biçimde vasiyetini açıklamakta ve aslında bir edimde bulunmaktadır. Betimlemede ya da bildirimde bulunan saptayıcıların “doğru” ya da “yanlış” olduklarından bahsedebilmemize rağmen edimsellerde böyle bir durum söz konusu değildir. Bir edimselin ifade edilmesiyle yeni bir durum meydana gelmektedir. Bununla birlikte Austin edimsel sözcelemlerin, edimde bulunmayı tek başına sağlamayabileceğini de ifade etmektedir. Sözcelemin dile getirilmesi belki de yalnızca edimin ilk aşamasıdır. Edimin gerçekleşmesi için aynı zamanda uygun koşulların bulunması gerekir:

“Genel olarak söylemek gerekirse, ilgili sözcelemin üretildiği koşullar şöyle ya da böyle uygun olmalıdır; birçok durumda da konuşan kişinin kendisinin ya da öteki kişilerin, **ayrıca başka** eylemlerde de bulunması zorunludur: bunlar ‘fiziksel’ ya da ‘zihinsel’ eylemler, hatta başka sözler sözceleme edimleri olabilir. Nitekim, bir gemiye ad vermem söz konusuysa, benim bu işle görevlendirilmiş olmam gerekir ...”¹⁶.

Austin kuramının kusursuz olmadığının farkındadır. Yine de görüşlerini ayrıntılı bir şekilde açıklar. Bu çerçevede söz edimlerini, “düz söz edimi”, “edimsöz edimi” ve “etkisöz edimi” olmak üzere üçe ayırır. Böylelikle “*herhangi bir şey söyleme (düz söz/lâfız) fiili, bir şey söylerken işlenen fiil (edimsöz) ve bir şey söyleme vasıtasıyla işlenen fiil (etkisöz) arasında ayırım*” yapar¹⁷. Edimsöz, Austin’in sınıflandırmasında diğer iki söz edimi ögesine göre daha merkezi pozisyonadadır. Düz söz, dildeki anlatma ve gönderme yapma işlevinin bir sonucudur. Bu doğrultuda Austin, düz söz ve edimsöz ayırımını gerçekleştirirken aslında sözlerin “anlamı” ve “gücü” arasındaki ayırma işaret etmektedir¹⁸. Çünkü bir söylerken bir şeyi yapmayı ifade eden edimsöz, düz sözden farklı olarak anlatma ve gönderme yapma işlevinin ötesinde “*konuşurken yapılan şeyle ilgilidir*”¹⁹.

Austin, edim ögelerinin üçüncüsü olan etkisöz edimi ile “... *inandırmak, ikna etmek, vazgeçirmek, hatta, söz gelişi şaşırtmak ya da yanıltmak gibi bir şeyler söyleyerek yol açtığımız ya da gerçekleştirdiğimiz edimlerde bulunabileceğimizi*” ifade eder²⁰. Edimsöz ediminde bir şey söylemek bir edimi ortaya çıkarırken, etkisöz ediminde ise bir şey söyleyerek muhataba yönelik bir etkinin uyandırılması amaçlanmaktadır. Örneğin “*Fırtına yaklaşıyor*” uyarı mahiyetinde bir edimsöz

¹⁶ Austin, *Söylemek ve Yapmak - Harvard Üniversitesi 1955 William James Dersleri*, 47.

¹⁷ Jean-Gérard Rossi, *Analitik Felsefe*, çev. Atakan Altınörs (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2013), 80.

¹⁸ Aysever, “Sunuş”, 20.

¹⁹ Manuel Maria Carrilho, “Pragmatik ya da Dil Yoluyla Eylem: Austin ve Searle”, içinde *Söz Edimleri - Seçilmiş Yazılar*, çev. Atakan Altınörs (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2019), 92.

²⁰ Austin, *Söylemek ve Yapmak - Harvard Üniversitesi 1955 William James Dersleri*, 129.

iken, aynı sözcelem eğer sizin o bölgeden uzaklaşmanızı amaçlıyorsa etkisöz edimine dönüşmektedir. İkisi arasındaki farklılaşma, uyuşumsal olan edimsöz edimine karşılık etkisöz ediminin uyuşumsal olmamasıyla ortaya çıkmaktadır²¹.

Yukarıda betimlemede ya da bildirimde bulunan saptayıcıların doğru ya da yanlış olduklarının tespit edilebileceğinden söz etmiştik. Nitekim felsefedeki genel kabule göre de bildirimlerin yerindeliği “doğru” ya da “yanlış” olup olmamalarına bağlıdır. Austin, edimsel kategorisini oluştururken bunların saptayıcılardan nasıl ayrıldığını da açıklamaktadır. Bu amaçla kitabının ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerinde söz edimlerinin yerindelik koşullarını tartışmaktadır. Edimsellerin yerindeliği, Austin’e göre bildirimlerden farklı olarak sözcelemenin yanı sıra birtakım koşulların mevcut olmasına bağlıdır. Örneğin “bahse girerim ki...” edimseli ancak yarış başlamadan ya da tamamlanmadan önce sözcelenmesi halinde yerindedir. Eğer yarış bittikten sonra kişi bahse giriyorsa bahse girme edimseli yerinde olmayacaktır. Austin, edimselin sözcelenmesiyle birlikte yapılması gereken ama “*haklı olarak ve hakkıyla*” yapılmamış şeyler var ise bu durumu “isabetsizlik” olarak isimlendirmektedir. Diğer bir ifadeyle edimsel sözcelense dahi diğer koşullar gerçekleşmemişse başarısızlıkla sonuçlanmaktadır²².

Austin kuramında, “düz söz edimi”, “edimsöz edimi” ve “etkisöz edimi” şeklinde üçlü bir ayırım yaptıktan sonra edimsöz güçleri bakımından da bir sınıflandırma gerçekleştirmektedir. Belirtilen sınıflandırma, sözcelemelerin spesifik olarak kategoriler altında incelenmesine ve böylelikle kuramın tutarlılığının değerlendirilmesine olanak tanır. Austin bu doğrultuda beş türden söz etmektedir. Bunlar “hüküm-belirticiler” (verdictives), “erk-belirticiler” (exercitives), “sorumluluk-yükleyiciler” (commissives), “davranış-belirticiler” (behabitives) ve “serimleyiciler”dir (expositives). Austin örnekler aracılığıyla kategorileri şu şekilde açıklar:

“... hüküm-belirticilerin en tipik örneği, adından da anlaşılacağı gibi, bir jürinin, bir yargıcın, ya da bir hakemin hüküm vermesidir... erk-belirticiler, bir gücün, bir hakkın, ya da bir nüfuzun kullanılmasını içerir. Atama yapmak, oy vermek, emretmek, ısrar etmek, tavsiyede bulunmak, uyarmak bu sınıfa giren örneklerdir. ... sorumluluk-yükleyicilerin en tipik örneği söz vermek, ya da başka türlü taahhütlerdir; size bir şey yapma *sorumluluğu* yüklerler, ama ayrıca niyet beyan ya da ilanlarını da içine alır... davranış-belirticiler çok karışık bir gruptur. Tutumlarla ve *toplumsal davranışlarla* ilişkilidir. Örneğin, özür dilemek, tebrik etmek, övmek, taziyede bulunmak, ilenmek, meydan okumak bu gruba girer. ... serimleyicileri tanımlamak zordur. Sözcelemelerimizin bir usamlamanın ya da konuşmanın akışı içinde nasıl bir yere oturduğunu, sözleri nasıl

²¹ Aysever, “Sunuş”, 21.

²² Austin, *Söylemek ve Yapmak - Harvard Üniversitesi 1955 William James Dersleri*, 49-51.

kullanmakta olduğumuzu belirginleştirirler, ya da genel bir anlatımla, bir serimleme işlevi görürler. Örneğin ‘Karşılık veriyorum’, ‘Savunuyorum’, ‘Koyut olarak alıyorum’, ‘Farz ediyorum’ bu gruba girer. İşin başında belirtmemiz gerekir ki, bir takım uç ya da zor örneklerin ya da çakışmaların olma olasılığı çok yüksektir.”²³

Austin, davranış-belirticiler ve serimleyicilerin kapsam bakımından genişlikleri sebebiyle çakışmalar barındırdıklarını ifade ederken sınıflar arasındaki benzerlikleri her bir sınıf açısından açıklar ve bu doğrultuda kategorizasyonunun tartışmaya açık olduğunu belirtir²⁴. Bununla birlikte Austin’in sınıflandırması genel bir şema sunması açısından önemlidir. Hukuk alanı açısından değerlendirdiğimizde hâkimin karar vermesine (hüküm-belirtici), kamu görevlisinin atamada bulunmasına (erk-belirtici) ya da bir kişinin borç taahhüdünde bulunmasına (sorumluluk yükleyici) ilişkin benzer pek çok hukuki sözcelemin edimsöz kategorisi altında incelenebileceği anlaşılmaktadır.

Söz konusu sözcelemlerin dilbilimde bildirimlerden farklı bir kategori içerisinde değerlendirilmesi gerektiği Austin’in görüşleri ile şekillenmiştir. Çalışmamızda inceleyeceğimiz hukuki görüş taleplerini de bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. Bu tür hukuki görüş talepleri, gerçek dünyada bir ihtiyaç için bildirimde bulunuyor gibi görünmesine karşın, görüş talebinde bulunan kişi aslında kendi amacı çerçevesinde bir edimde bulunarak, muhatap konumundaki hukukçuyu eyleme geçirmeyi amaçlamaktadır. Austin’in görüşleri ile oluşturduğu kuramsal çerçeve edimbilim alanının temellerini oluşturmaktadır. Kuramdaki kimi eksiklikler ise Searle tarafından ele alınarak giderilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızın devam eden kısmında Searle’ün görüşlerine yer vereceğiz. Özellikle yalın ifadelerden ayrılması yönüyle, anlatılmak istenilen şeyle anlatma biçimi arasındaki farklılıktan doğan “dolaylı söz edimleri”ne ilişkin açıklamaları inceleyeceğimiz edimbilimsel kullanım örneği bakımından önem arz etmektedir.

B. SEARLE VE DOLAYLI SÖZ EDİMLERİ

Söz edimleri kuramına ve edimbilimin gelişimine katkı sunan bir diğer isim John R. Searle’dür. Çalışmalarında söz edimlerini ayrıntılı bir biçimde incelemekte ve farklı türleri ele almaktadır. Dolaylı söz edimi de bu çerçevede ileri sürdüğü kavramlardan birisidir. Searle, Austin’in söz edimlerini kuramında gördüğü birtakım eksiklikleri de gidermeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda “düzsöz-edimsöz ayırımı”, “edimsöz edimlerinin başarı koşulları” ve “edimsöz edimi türleri” konularında açıklamalarda bulunur²⁵. Austin, düzsöz ile edimsöz edimleri arasın-

²³ Austin, *Söylemek ve Yapmak - Harvard Üniversitesi 1955 William James Dersleri*, 162-63. (Vurgular orijinalindedir).

²⁴ Austin, *Söylemek ve Yapmak - Harvard Üniversitesi 1955 William James Dersleri*, 163-74.

²⁵ R. Levent Aysever, “Dil Felsefesi, Söz Edimleri Kuramı ve John R. Searle”, içinde *Söz Edimleri - Bir Dil Felsefesi Denemesi* (Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000), 26-27. Aysever, “Söz Edimleri”nin çevirisi için kaleme aldığı “Sunuş” yazısında Searle’ün Austin eleştirisini ayrıntılı biçimde ele almaktadır.

da bir ayrıma gitmiş olsa da Searle'e göre sözcelenen bir düzsöz aynı zamanda edimsöz gücüne sahip olabilir²⁶. Bu bakımdan bir düzsöz edimi ile edimsöz edimini ayırmak her zaman mümkün görünmemektedir.

Austin'in yerindelik koşullarına ilişkin görüşlerine yukarıda yer vermiştik. Searle, Austin'den farklı olarak söz edimlerinin yalnızca "yerindelik" bakımından sınıflandırılmayacağını düşünmektedir. Bir söz edimi başarılı iken aynı zamanda kusurlu olabilir. İçtenlikle, samimi bir biçimde sözcelenmeyen ama aynı zamanda başarılı olan söz edimleri buna örneklerdir²⁷. Austin'den farklı olarak bu durumu isabetsizlik olarak değerlendirmemektedir. Searle, böylelikle başarılı ve kusursuz söz edimleri için gerekli ve yeterli koşullardan türettiği "önerme içeriği koşulları", "hazırlayıcı koşullar", "temel koşul" ve "içtenlik koşulu" olmak üzere dört ana koşuldan söz etmektedir²⁸.

Önerme içeriği koşulları, önermenin anlamını oluşturan koşullara karşılık gelir. Önerme içeriği koşulları edimsöze özgü özelliklerin belirginleşmesini sağlar. Böylelikle önerme içeriğini, -söz edimini bir bütün olarak düşündüğümüzde- kalan kısmından ayırt etmemize imkân tanımaktadır. Hazırlayıcı koşullar, edimsözün gerçekleşmesine yönelik olarak uygunluk, yetkinlik ve farkındalık vb. ön koşulları ifade eder. Örneğin konuşmacı ve dinleyici, edimsözün gerekleri konusunda bilgi sahibi olmalıdırlar. Bu kapsamda gerçekleşmesi istenmeyen bir edimsöz sözcelendiğinde kusurlu olacaktır. Yine edimsözün gerçekleşmesinin taraflar açısından apaçık olmaması da gerekir. Örneğin söz vermenin konusunu oluşturan bir edim her halükârda yapılacak, gerçekleştirilecek bir şeyse hazırlayıcı koşuldaki sorun nedeniyle söz verme kusurlu olacaktır. İçtenlik koşulu, edimi gerçekleştirme yöneliminde olmayı ifade eder. Yine söz verme bağlamında değerlendirildiğinde edimsözün başarılı ve kusursuz olması söz verenin içten olmasına bağlıdır. İçten olmayan söz verme başarılı olsa dahi onun kusursuzluğundan söz edilemeyecektir. Son olarak temel koşul, edimsözün sözcelenmesiyle edimde bulunma yükümlülüğü altına girmeyi ifade eden zorunlu bir koşuldur. Söz verme açısından, sözceleyen kişi yükümlülük altına girme yöneliminde olmadığını gösterdiğinde söz verme edimsözü bütünüyle başarısız olacaktır²⁹. Searle bu dört ana koşulun söz verme örneği dışında ayrıca şu ifadelerle açıklamaktadır:

"Söz gelişi, emir vermeyi düşünün. Hazırlayıcı koşullar, konuşan kişinin dinleyen kişi üzerinde bir gücü olmasını içerir; konuşan kişinin emredilen edimin yerine getirilmesini istemesi, içtenlik koşulunu oluşturur; temel

²⁶ John R. Searle, "Austin on Locutionary and Illocutionary Acts", *The Philosophical Review* 77, S. 4 (Ekim 1968): 407.

²⁷ John R. Searle ve Daniel Vanderveken, *Foundations of Illocutionary Logic* (Cambridge: Cambridge University Press, 1985), 13.

²⁸ John R. Searle, *Söz Edimleri - Bir Dil Felsefesi Denemesi*, çev. Aysever, R. Levent (Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000), 40.

²⁹ Searle, *Söz Edimleri - Bir Dil Felsefesi Denemesi*, 129-50.

koşul ise, konuşan kişinin ilgili tümceyi sözceleemesinin dinleyen kişinin o edimi gerçekleştirmesini sağlama girişimi olması yönelimi taşımasıyla bağlantılıdır. Söz konusu olan kesinlemelerse, hazırlayıcı koşullar dinleyen kişinin, kesinlenen önermenin doğru olduğunu düşünmek için kimi gerekçeleri olması gerektiğini içerir; içtenlik koşulu, doğru olduğuna inanmasıdır; temel koşul ise, önerme içeriğinin, varolan gerçek bir olguyu resmeden bir şey olarak sunulmasıyla ilgilidir. Selamlamalar çok daha yalın edimsöz edimleridir; fakat kimi ayrımlar bunlarda da geçerlidir. ‘Merhaba’ sözceleminde hiçbir önerme içeriği ve hiçbir içtenlik koşulu yoktur. Konuşan kişinin, dinleyen kişiyle yeni karşılaşmış olması gereği, hazırlayıcı koşul; ‘Merhaba’ sözünün sözcelenmesinin, dinleyen kişinin tanındığını nazikçe belirtmek sayılması ise temel koşuldur ...”³⁰.

Searle’ün “*düzsöz-edimsöz ayırımı*”, “*edimsöz edimlerinin başarı koşulları*” ve “*edimsöz edimi türleri*” olmak üzere üç konuda Austin’in kuramına tamamlayıcı katkıda bulunduğunu ifade etmiştik. Bu çerçevede söz edimleri kuramına sağladığı bir diğer katkı edimsöz türlerine yönelik açıklamalarıdır. Searle, edimsöz edimlerini birbirinden ayırmanın ne şekilde mümkün olabileceğini soruştururken özellikle farklılıkların hangi boyutlarda ortaya çıktığını incelemektedir. Örneğin “amaç” bakımından bir emri ifade eden edimsöz fiili dinleyiciye bir şeyi yaptırmayı, söz verme anlamında bir edimsöz fiili ise yükümlülük üstlenmeyi amaçlayabilir. Edimsöz edimleri, “dışavurulan ruhsal durum” bakımından da çeşitlilik gösterir. Diğer bir ifadeyle arkasında yatan niyetler, arzular veya istekler edimsözler arasında farklılık yaratan farklı bir unsurdur. Bir diğer boyut amacın “sunuluş gücü ya da şiddeti” bağlamında ortaya çıkar. Bu durumda edimsözün amacı aynı olsa da “... ısrar ediyorum” ile “... öneriyorum” şeklinde sözcelenme, edimsözün sunuluşunda bir farklılığa işaret eder. Searle, edimsözleri sınıflandırma amacına yönelik olarak yukarıda saydıklarımızı da içeren farklı boyutlardan bahsetmektedir³¹.

Searle, edimsözlere yönelik Austin’in sınıflandırmasının esasında nihai bir sınıflandırma olmadığını ve Austin’in bu durumu kabul ettiğini ifade etmektedir. “Hüküm-belirticiler”, “erk-belirticiler”, “sorumluluk-yükleyiciler”, “davranış-belirticiler” ve “serimleyiciler” şeklindeki Austin’e ait edimsöz sınıflandırması Searle açısından kusurludur. Austin’in sınıflandırmasına yönelttiği eleştirilerden başlıcası, taksonominin temel bir ilkeye ya da ilkelere dayanmamasıdır. Temellendirmeye muhtaç bu sınıflandırma herhangi bir ilkeye dayanmadığı için edimsöz edimleri ve edimsöz fiilleri birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Ve bu durum kategoriler arasında geçişkenliğe neden olmaktadır³².

³⁰ Searle, *Söz Edimleri - Bir Dil Felsefesi Denemesi*, 142.

³¹ John R. Searle, *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak*, çev. R. Levent Aysever (Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 2011), 21-29.

³² Searle, *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak*, 29-34.

Yönelttiği eleştiriler doğrultusunda Searle, ilkesel ve tutarlı olma amacıyla edimsöz edimlerine yönelik -Austin'den farklı olarak- kendi sınıflandırmasını sunmaktadır. Sınıflandırmanın çerçevesini yukarıda bahsettiğimiz başarılı ve kursuz söz edimleri için gerekli ve yeterli koşullar ile edimsöz edimlerinin farklılık boyutları oluşturur. Bu doğrultuda “iddia ediciler” (assertives), “yönlendiriciler” (directives), “taahhüt ediciler” (commissives), “dışavurucular” (expressives) ve “beyanlar” (declarations) olmak üzere beş farklı edimsöz türünden söz eder³³:

“İddia edici söz edimlerinin ereği, dinleyiciyi önermenin doğruluğuna inandırmaktır. Önermeyi, dünyadaki bir durumu temsil ediyor gibi sunar. Bildirimler, tanımlamalar, sınıflandırmalar ve açıklamalar bu türün bazı örnekleridir... Yönlendiricilerin edimsöz ereği, dinleyici davranışının yönlendirici önerme içeriğine uygun şekilde olmasını sağlamaya çalışır. Yönlendiricilere örnek olarak emirler, buyruklar ve ricalar gösterilebilir... Üçüncü edimsöz ereği taahhüt edicidir. Her taahhüt edici, konuşmacının önerme içeriğinde temsil edilen eylem biçimini üstleneceğine yönelik bir taahhüttür. Taahhüt edicilere örnek olarak söz vermeler, yeminler, vaatler, sözleşmeler ve garantiler gösterilebilir... Dördüncü edimsöz ereği türü dışavurucudur. Dışavurucunun edimsöz ereği, yalnızca söz ediminin içtenlik koşulunu dışavurmaktır. Dışavuruculara örnek olarak özür dilemeler, teşekkür etmeler, tebrik etmeler, hoş geldiniz demeler ve başsağlığı dilemeler gösterilebilir... Edimsöz ereğinin son türü beyanlardır. Bir beyanda edimsöz ereği, dünyayı değişime uğramış gibi temsil ederek dünyada bir değişiklik meydana getirmektir. Edimsellerin yanı sıra diğer beyanlar, bir durumu yalnızca yaratılmış gibi temsil ederek yaratırlar. ‘Sizi karı koca ilan ediyorum’, ‘Savaş ilan edilmiştir’, ‘Kovuldunuz’ ve ‘İstifa ediyorum’ gibi sözcelemeler en iyi örnekleridir...”³⁴

Searle’ün görüşlerinin çalışmamız bakımından önemi iki edimsöz gücünün bulunduğu söz edimleri bağlamında ortaya çıkmaktadır. Edimsöz etkisi, konuşan ve dinleyen arasında, söylenenlerin yalnızca düz anlamın aktarılması esnasında ortaya çıkmamaktadır. Örneğin alay, metafor, ima ya da ironi gibi dilin farklı kullanımlarında -yalın anlamdan farklı olarak- anlatılmak istenilen şeyle anlatma biçimi arasında farklılık görülür. Örneğin “*senden o şeyi yapmanı istiyorum*” tümcesi bir bildirim görünümünde olsa da aslında bir ricayı ifade etmektedir. Bu gibi durumlarda ortada iki edimsöz gücü söz konusudur. Searle bu tip durumları

³³ Searle, *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak*, 11-12; John R. Searle, *Zihin Dil ve Toplum*, çev. Alaattin Tural (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2015), 169-71. “Assertives”, “directives”, “commissives”, “expressives” ve “declarations” kavramlarının Türkçe karşılıklarını Aysever “kesinleyiciler”, “yöneltiliciler”, “yükleyiciler”, “dışavurucular” ve “beyanlar” olarak çevirirken Tural ise “iddia ediciler”, “yönlendiriciler”, “taahhüt ediciler”, “ifade ediciler” ve “bildirimler” olarak çevirmektedir.

³⁴ John R. Searle, *Mind, Language and Society: Philosophy in the Real World* (New York (N.Y.): Basic books, 1998), 148-50.

“dolaylı söz edimleri” olarak ifade eder. Bunlar, “... bir başka edimsöz ediminde bulunularak dolaylı bir şekilde yerine getirilen edimsöz edimleridir.”³⁵

Dolaylı söz edimlerinde, söylenen ve anlatılmak istenen arasında bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Searle’ün verdiği örneği inceleyecek olursak: İki öğrenciden ilki diğerine “*Bu gece sinemaya gidelim*” teklifinde bulunmaktadır. İkinci öğrenci ise bu teklifi “*Sınava çalışmak zorundayım*” diyerek reddeder. Görüldüğü üzere ikinci öğrenci kendisine iletilen teklifi, “*Sinemaya bu gece gelemem*” yalın ifadesi yerine “*Sınava çalışmak zorundayım*” şeklinde ikincil bir edimsöz edimi aracılığıyla reddetmektedir. Yalın bir ifade kullanılmamasına rağmen “*Sınava çalışmak zorundayım*” tümcesi aynı şekilde teklifin reddedilmesi anlamına gelmektedir³⁶. Searle’e göre bunu kimi durumlarda dile yerleşik, uyuşumsal kalıplar sağlar. Örneğin “*Tuzu uzatabilir misin?*” sorusundaki “-abilir/-ebilir misin?” bu tip durumlarda uyuşumsal bir dil kalıbı olarak bir soru değil rica anlamına gelir. Çünkü muhabata, tuzluğu uzatma kabiliyetine sahip olup olmadığı sorulmamaktadır. Bu kapsamda dolaylı söz edimlerine örnek gösterilebilecek gündelik dilde pek çok kalıp mevcuttur³⁷.

Searle, Austin’e yönelttiği eleştiriler doğrultusunda söz edimleri kuramını bir anlamda yeniden yapılandırmaktadır. Düzsöz-edimsöz ayırımı, edimsöz edimlerinin başarı koşulları ve edimsöz edimi türlerine yönelik açıklamaları, geliştirdiği dolaylı söz edimi kavramı ile doğrudan ilintilidir. Nitekim dolaylı söz edimlerine ilişkin erken dönem görüşlerinde de, “... bunların, dolaylı olarak yerine getirilmek için kullanıldıkları söz edimlerinin başarılı bir biçimde yerine getirilme koşullarıyla -hazırlayıcı koşullar, önerme içeriği koşulları ve içtenlik koşullarıyla- ilgili olduklarını” düşündüğünü aktarır³⁸. Bununla birlikte Searle, çalışmalarında dolaylı söz edimlerine ilişkin genel bir çerçeve oluşturmaya karşın dolaylı söz edimlerinin nasıl işlediğine yönelik kapsamlı bir açıklama sunmamaktadır. Edimbilimde söylenen ile anlatılmak istenen arasındaki farklılığın hangi ilke ve kurallar doğrultusunda gerçekleştiği sistematik biçimde H. Paul Grice tarafından ele alınmıştır. Amaçlanan anlam ile anlatım biçimi arasında farklılık bulunan hukuki görüş talebi içeren sözcelemleri, edimbilimsel bağlamda değerlendirebilmek adına devam eden kısımda Grice’in sezdirim kuramında açıkladığı görüşlerine yer vereceğiz.

C. GRICE VE SEZDİRİM KURAMI

Austin’le aynı dönemlerde Oxford Üniversitesi’nde çalışan H. Paul Grice³⁹, geliştirdiği sezdirim kuramıyla edimbilimin önemli erken dönem düşünürlerin-

³⁵ Searle, *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak*, 59-60.

³⁶ Searle, *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak*, 62-63.

³⁷ Searle, *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak*, 66-69.

³⁸ Searle, *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak*, 61; Searle, *Söz Edimleri - Bir Dil Felsefesi Denemesi*, 129-51.

³⁹ Engin Yılmaz, *Edimbilimine Giriş: Kavram Kuram Uygulama*, (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2021), 54.

den kabul edilmektedir. Dolaylı söz edimlerine yönelik düşüncelerini açıklarken Searle de Grice'in çalışmasına atıfta bulunur⁴⁰. Austin'in ve özellikle Searle'ün görüşleri, bir şeyler söylemek ile bir şeyler yapmanın hangi durumlarda mümkün olduğuna yönelik kategorik açıklamalar sağlamasına karşın literal anlam ile kasdedilen anlam arasındaki farkı yeterince açıklayamamaktadır⁴¹.

Grice, sezdirim kuramına ilişkin görüşlerini "Logic and Conversation"⁴² isimli çalışmasında açıklamakta ve "söylenen" ile "ima edilen" arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğunu sistematik açıdan incelemektedir. Grice, bu doğrultuda "uzlaşım sal" (conventional) ve "konuşmaya dayalı" (conversational) olmak üzere iki tür sezdirim olduğunu ifade eder. Uzlaşım sal sezdirim, tercih edilen sözcüklerin sahip olduğu uzlaşım sal anlam aracılığıyla ortaya çıkar. Örneğin şu tümceyi değerlendirelim: "O sahil Karadeniz tarafında; denizi dalgalıdır". Tümcede özel olarak bir sahildeki denizin dalgalı olduğu ifade edilmekle birlikte arka planda muhataba tüm Karadeniz sahil kıyılarındaki denizin dalgalı olduğu "sezdirilmektedir". Buradaki sezdirim, Karadeniz sahillerindeki denizin dalgalı olduğu yönündeki genel kabul dolayısıyla mümkün olmaktadır. Grice açısından diğer sezdirim türü ise konuşma sezdirimidir. Bu türde sezdirim dilin uzlaşım sal kullanımları yerine dildeki belirli ilkelerin kullanılması aracılığıyla mümkün olur. İletişimi sağlayan temel ilke Grice açısından "iş birliği ilkesi"dir. Karşılıklı konuşmalar, iş birliğine dayalıdır. Ve taraflar konuşmada bir amacın ya da yönün olduğunun farkındadır. Grice, bu bağlamda iş birliği ilkesini şu şekilde tanımlar:

"Konuşmaya katkı, ilgili aşamada, katılımcısı olduğun karşılıklı konuşmanın kabul edilmiş amacının ya da yönünün gerektirdiği kadar olsun."⁴³

İş birliği ilkesiyle birlikte Grice'in tespit ettiği "Nicelik", "Nitelik", "Bağın-tı" ve "Tarz" kategorileri altında üst ve alt maksimler ise temel olarak şunlardır:

"Nicelik kategorisi:

(1) Katkı (karşılıklı konuşmanın o anki amaçları açısından) gerektiği kadar bilgilendirici olsun.

(2) Katkı gerektiğinden daha bilgilendirici olmasın.

Nitelik kategorisi- Katkının doğru olmasına çalış:

(1) Yanlış olduğuna inandığın şeyi söyleme.

(2) Elinde yeterli kanıt olmayan şeyi söyleme.

⁴⁰ Searle, *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak*, 61, 82.

⁴¹ Siobhan Chapman, *Pragmatics* (Hampshire: Palgrave Macmillan, 2011), 68.

⁴² H. Paul Grice, "Logic and Conversation", içinde *Studies in the Way of Words* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1989), 22-40; H. Paul Grice, "Mantık ve Konuşma", çev. Alper Yavuz, *Posseible: Felsefe Dergisi* 11, S. 1 (2022): 71-87.

⁴³ Grice, "Mantık ve Konuşma", 76-77.

Bağıntı kategorisi:

(1) Bağıntılı ol.

Tarz kategorisi - Açık ol:

(1) Anlaşılmaz sözlerden kaçın.

(2) Çok anlamlılıktan kaçın.

(3) Özlü ol (sözü gereksiz yere uzatmaktan kaçın).

(4) Sıralı ol.”⁴⁴

Grice bu maksimlere başkalarının eklenebileceği gibi maksimler arasında öncelik sırasının farklı olabileceğini belirtmektedir. Sayılan maksimlere uyulması, söylenen ile ima edilen farklı olmasına karşın iletişimin amacına uygun olarak yürütülmesini sağlar. Dolayısıyla iletişimin maksimlere uygun olarak yürütülmesi ve iş birliği ilkesi ile maksimlere uymak ussaldır. Bununla birlikte konuşmanın taraflarından birisi maksimin gereklerini yerine getiremeyebilir. Örneğin bir maksimin çiğnenmesi, maksime ve iş birliği ilkesine uymaktan vazgeçilmesi, çatışma ile karşılaşılması ya da bir maksime karşı gelinmesi yerine getirememenin nedenleri olabilir⁴⁵. Bu açıklamalara yer verdikten sonra Grice, konuşma sezdirimi kavramını şu ifadelerle tanımlamaktadır:

“Bir konuşucu *p*’yi söyleyerek (söylemekle, söylerken) (ya da söylemiş gibi yaparak) *q*’yu sezdirdiğinde, *q*’yu konuşma sezdirimi saymak için şu koşullar gereklidir: (1) konuşucunun konuşma maksimlerine ya da en azından İş Birliği İlkesi’ne uyduğu varsayılmalı; (2) konuşucunun *p*’yi söylemesinin ya da söylemiş gibi yapmasının (ya da bunu o sözcüklerle yapmasının) bu varsayımla [(1) varsayımıyla] tutarlı olması için *q*’nun gerekli olduğunun farkında olduğu ya da bunu düşündüğü varsayılmalı; (3) konuşucu, dinleyicinin (2)’deki varsayımın gerekliliğini çözümleyebilecek ya da sezgisel olarak kavrayacak yeterliliği olduğunu düşünür (ve dinleyiciden kendisinin böyle düşündüğünü düşünmesini bekler)...”⁴⁶

Grice, çalışmasının son bölümünde “Genelleştirilmiş Konuşma Sezdirimi”ni (GKS) açıklamaktadır. Bu bölüme kadar anlattıklarının “Özelleştirilmiş Konuşma Sezdirimi” (ÖKS) olduğunu ifade eder. ÖKS, bağlamın sahip olduğu özel koşullar sayesinde mümkün olmaktadır. Grice’ın örneği üzerinden ilerleyecek olursak, “*X bu akşam bir kadınla buluşuyor*” tümcesindeki “bir kadın” ifadesi *X*’in annesi, eşi ve kız kardeşi gibi yakını olmayan kişileri ifade eder. GKS “*belirli sözcük biçimlerinin bir sözce içinde kullanımı*” ile ortaya çıkmaktadır. Aynı biçimde “bir ev, bir işyeri, bir kasaba” ifadeleri ile de GKS türetmek mümkün olabilir. Fakat Grice bu

⁴⁴ Grice, “Mantık ve Konuşma”, 76-77.

⁴⁵ Grice, “Mantık ve Konuşma”, 80.

⁴⁶ Grice, “Mantık ve Konuşma”, 80.

olgunun uzlaşımsal sezdirimle karıştırılmaması gerektiğini belirtmektedir. Konuşma sezdirimin özelliklerini taşıyan GKS’de, uzlaşımsal sezdirimden farklı olarak kullanılan sözcükler üzerinde uzlaşımsal kabul bulunmamaktadır⁴⁷.

Grice geliştirdiği kuramında, anlamın açık ve yalın olmadığı durumlarda, literal anlam ile kastedilen anlam arasındaki farklılığa rağmen iletişimin sürdürülmesini mümkün kılan ilkeleri tespit etmeye ve açıklamaya çalışmıştır. Çalışmamıza konu hukuki görüş taleplerinde de talepte bulunanın amacı/niyeti ile anlatım biçimi arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Fakat Grice’ın kuramı çerçevesinde iletişim, konuşan kişinin iş birliği ilkesine riayet etmesi; öte tarafta ise muhatabın konuşanın bu ilkeye riayet ettiğini varsayması dolayısıyla mümkün olmaktadır. Farklı bir ifadeyle, konuşan kişi açık bir şekilde olmasa da anlatmak istediğini muhataba sezdirmek istemektedir. İncelediğimiz hukuki görüş taleplerinde ise konuşan kişi yine dolaylı ifade biçimi kullanmasına karşın, gerçek niyetini gizlemekte ve asıl talebini muhataba sezdirmek istemektedir. İş birliği içerisinde hareket ediyor görünmekle birlikte karşı tarafı yönlendirme amacını taşımaktadır. Manipülatif konuşma olarak adlandırılabilir bu olgu, D’Ambrosio’ya göre Grice tarafından belirlenen kimi ilkelerin açık bir biçimde ihlali üzerine kuruludur. Edimbilimsel kullanım kapsamındaki hukuki görüş talepleri de benzer biçimde iş birliği ilkesine dayanmamakta ve muhatabı kendi çıkarı doğrultusunda yönlendirme amacını gütmektedir. Konuyu daha anlaşılır kılmak adına manipülatif konuşmanın doğasını, Grice’ın ilkeleri çerçevesinde inceleyen D’Ambrosio’nun görüşlerine yer vereceğiz.

D. SEZDİRİM KURAMI BAĞLAMINDA İŞ BİRLİĞİNE VE ALENİYETE AYKIRILIK: MANİPÜLATİF KONUŞMA

Grice, literal anlam ile kastedilen anlam arasındaki farklılığa rağmen iletişimi mümkün kılan ilke ve maksimleri açıkladığı kuramında iletişimi rasyonal bir süreç olarak tasvir etmektedir. Kişi, bu süreçlerde muhatabın tutum ve davranışlarında değişikliği amaçlarken konuşmanın merkezinde karşılıklı bilgi aktarımı bulunur⁴⁸. Grice’ın görüşlerinden yola çıkan Justin D’Ambrosio, “Manipülatif Konuşma Üzerine Bir Teori” (A Theory of Manipulative Speech) başlıklı makalesinde manipülatif konuşmanın doğasını incelemektedir. D’Ambrosio’ya göre manipülatif konuşma, Grice’ın sezdirim kuramındaki iki temel ilke olan “iş birliği” ve “aleniyet”in “kasıtlı ve koordineli biçimde” ihlali üzerine kuruludur. Manipülatif konuşmacı iş birliği içerisinde görünmesine karşın, adeta güveni kötüye kullanarak dinleyicinin zararı pahasına kendi çıkarını gözetmektedir⁴⁹.

Manipülatif konuşmada konuşan, sahip olduğu amacın muhatap tarafından fark edilmesini istemektedir. Bir anlamda muhatabın muhakeme sürecine mü-

⁴⁷ Grice, “Mantık ve Konuşma”, 86-87; Chapman, *Pragmatics*, 80-83.

⁴⁸ Grice, “Mantık ve Konuşma”, 78.

⁴⁹ Justin D’Ambrosio, “A Theory of Manipulative Speech”, 2-3, erişim 08 Temmuz 2025, <https://philpapers.org/archive/DAMATO-4.pdf>.

dahale edilmekte ve mevcut çıkar çatışması konuşan tarafından gizlenmektedir. Gerek manipülatif konuşmada gerekse de Grice'ın sezdirim kuramında incelenen iletişim süreçlerinde, kastedilen anlam ile anlatım biçimi arasında farklılık bulunmaktadır. Fakat Grice'ın kuramında anlatım biçimi uylaşımsal olmamasına karşın kastedilen anlam muhataba sezdirilmek istenmektedir. Oysa manipülatif konuşma, D'Ambrosio'ya göre gerçek niyetin gizlenmesi ve muhatap tarafından anlaşılması- nın istenmemesi yönüyle Grice'ın ilkelerinin ihlali dolayısıyla ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada iş birliği ilkesi Grice tarafından kuramında açıklanmasına karşın aleniyet ilkesinin açıkça belirtilmediği ifade edilmelidir. D'Ambrosio, bu ilkenin Grice tarafından açıkça ortaya konmamasına karşın kuramın esaslarından birisini oluşturduğunu kabul etmektedir. Nitekim söylenen ile ima edilen arasındaki uyum- suzluga rağmen iletişimin kurulması niyetlerin karşılıklı olarak alenileştirilmesine bağlıdır. Aksi halde iletişimin ön koşulu olan iş birliğinin kurulması mümkün ol- mayacaktır. Diğer yandan D'Ambrosio gerek aleniyet gerekse de iş birliği ilkeleri açısından sezdirim kuramı ile manipülatif konuşma arasında bir gerilimin bulundu- ğuna yönelik değerlendirmenin de yanlış bir varsayıma dayandığını düşünmekte- dir. Grice'ın kuramında iletişimi kolaylaştıran ilkeler, her zaman uyulması gereken mutlak ilkeler olmaktan daha çok "idealleştirmeler" olarak anlaşılmalıdır⁵⁰.

D'Ambrosio ayrıca manipülatif konuşma esnasında konuşmacının ortaya koy- madığı stratejik hedeflerinin bulunduğunu ve bu sebeple manipülatif konuşmanın "stratejik konuşma" olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Manip- ülatif konuşma ancak stratejik olduğunun karşı tarafça bilinmemesi durumunda başarıya ulaşır. Bu bağlamda manipülatif konuşma aynı zamanda "örtük stratejik konuşma"dır⁵¹. Grice'ın kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, konuşmacının stratejik hareket etmesi iş birliği ilkesini; örtük bir amaca sahip olması ise aleniyet ilkesini ihlal etmektedir⁵². Öte taraftan D'Ambrosio, manipülatif konuşmada dilsel güveni istismarın farklı taktikler aracılığıyla sağlandığını dile getirmektedir. Örne- ğin kimi bağlamlarda konuşmacının iş birliği ilkesine riayet ettiğine yönelik arka plan varsayımı bulunur ve konuşmacı dinleyicinin bu güvenini istismar edebilir. Bir çevirmenin dinleyici kitlesinde olduğu gibi çevirmenin doğru aktarımlarda bu- lunduğu varsayılır. Ve çevirmen eğer manipülatif bir konuşmada bulunmak isterse dinleyicilerin arka plan varsayımlarından faydalanabilir. Diğer yandan dilsel güven muhataba güven aşılama, güvenilir olduğu intibasını oluşturmak gibi taktiklerle de kötüye kullanılabilir. Benzer biçimde konuşmacının konusunda uzman ya da otorite olduğuna yönelik oluşturduğu izlenim aracılığıyla kendisine itaati sağlaması da dilsel güvenden faydalanmayı sağlayan taktikler arasındadır⁵³.

⁵⁰ D'Ambrosio, "A Theory of Manipulative Speech", 9-10.

⁵¹ D'Ambrosio, "A Theory of Manipulative Speech", 15-16.

⁵² D'Ambrosio, "A Theory of Manipulative Speech", 21.

⁵³ D'Ambrosio, "A Theory of Manipulative Speech", 23.

Çalışmasında farklı konuşma biçimlerini manipülatif konuşma kapsamında ele alan D'Ambrosio, sunduğu yaklaşım aracılığıyla yeni manipülatif konuşma biçimlerinin de tespit edilebileceğini düşünmektedir⁵⁴. Hukuki iletişim süreçlerinde görüş taleplerinin stratejik kullanımını, D'Ambrosio'nun formülasyonu çerçevesinde manipülatif konuşma⁵⁵ olarak değerlendirmek mümkündür. Önceki kısımlarda ifade ettiğimiz üzere, danışan pozisyonundaki kişi görünüşte biçimsel açıdan hukuki görüş talebi içeren bir ifadeyi aktarmasına karşı arka planda farklı saiklerle hareket etmektedir. Gizlenen amaç Grice'in aleniyet, bu amaç çerçevesinde stratejik hareket etme ise iş birliği ilkesinin ihlaline yol açmaktadır. Taktiksel açıdan dilsel güven arka plan bilgisi aracılığıyla bir anlamda kötüye kullanılmaktadır. Nitekim danışılan pozisyonundaki kişi kendisine iletilen talebi, hukuki görüş talebine münhasır bağlam çerçevesinde değerlendirmek durumundadır. Görüş talebi içeren bir söz edimi ile başlatılan iletişim süreci, hukuksal mekanizmayı harekete geçirerek bir bağlam oluşturmakta ve bu bağlam danışılan kişiye hukuki açıdan görüş verme görevini yüklemektedir⁵⁶.

Söz konusu bağlamın hukuksal arka planını 659 sayılı "Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname" oluşturmaktadır. Çalışmamızın sonraki kısmında mezkûr düzenleme ile birlikte görüş taleplerinin edimbilimsel kullanımlarını sınırlamayı amaçlayan hukuki metinlere yer vereceğiz. Hukuki metinlerin ortaya çıkan ihtiyaçlar neticesinde hazırlandığı ve yürürlüğe konduğu düşünüldüğünde; bu sınırlamaların, edimbilimsel kullanımların uygulamadaki varlığının kabulüne işaret ettiği kanısındayız.

II. EDİMBİLİMSSEL KULLANIM VE MANİPÜLATİF KONUŞMA ÖRNEĞİ OLARAK HUKUKİ GÖRÜŞ TALEBİ

Çalışmamızın önceki kısımlarında hukuki görüş talebi içeren birtakım ifadeleri edimbilimsel kullanım olarak değerlendirebilmek adına kuramsal bir çerçeve oluşturmaya çalıştık. Söz konusu dilbilimsel olgunun varlığına yönelik tespit girişimi, felsefi boyutun yanı sıra hukuki açıdan da ele alınarak desteklenmelidir. Bu doğrultuda şimdi de edimbilim bağlamında incelediğimiz olgunun varlığını destekler mahiyetteki hukuki metinleri inceleyeceğiz.

⁵⁴ D'Ambrosio, "A Theory of Manipulative Speech", 24.

⁵⁵ "Konuşma" (İng. *speech*) ilk bakışta yüz yüze iletişimi ifade eden bir terim gibi düşünülebilir. Fakat hukuk iletişiminde "söz edimlerinin yazılı bir uzantısı" olarak değerlendirilmelidir. Lorenzo Fiorito, "On Performatives in Legal Discourse", 2009, https://www.academia.edu/65282283/On_Performatives_in_Legal_Discourse.

⁵⁶ Poggi, "Law and Conversational Implicatures" başlıklı makalesinde Grice'in kuramını hukuk uygulaması çerçevesinde ele almaktadır. Francesca Poggi, "Law and Conversational Implicatures", *International Journal for the Semiotics of Law - Revue Internationale de Sémiotique Juridique* 24, S. 1 (Mart 2011): 21-40. Söz konusu çalışmada, sezdirim kuramının hukuki işlemlerin yorumunda uygulanabilirliği tartışılırken, çalışmamızda hukuki görüş taleplerine ilişkin ifadelerin "Griceçi ilkelere ihlali dolayısıyla ortaya çıktığı" öne sürülmektedir.

Görüş taleplerinin hukuki dayanağını, 659 sayılı “Genel Bütçe Kapsamında-ki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname” oluşturmaktadır. Mezkûr Kanun Hükmünde Kararname ilgili idarelerde, “*hukuk hizmetlerinin etkili, verimli ve usul ekonomisine uygun şekilde yerine getirilmesine ve bu hizmetlerin yürütülmesinde uygulama birliğinin sağlanmasına yönelik usul ve esasların belirlenmesini*” amaçlamaktadır (m.1). İlgili Kararname’nin 4. maddesinde ise hukuk birimlerinin görevleri düzenlenmektedir. Bu kapsamda hukuk danışmanlığı, hukuk birimlerinin görevleri arasında sayılmaktadır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasının (a) bendinde, “*İdare hizmetleriyle ilgili olarak diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından hazırlanan mevzuat taslaklarını, idare birimleri tarafından hazırlanan mevzuat taslakları ile düzenlenecek her türlü sözleşme ve şartname taslaklarını, idare ile üçüncü kişiler arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin işleri ve idare birimlerince sorulacak diğer işleri inceleyip hukuki mütalaasını bildirir*” hükmü yer almaktadır.

Anılan fıkra bendi doğrultusunda ilgili idarelerdeki hukuk birimlerinin;

- 1) Mevzuat, sözleşme ve şartname taslaklarını,
- 2) İdare ile üçüncü kişiler arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin işleri,
- 3) İdare birimlerince sorulacak diğer işleri,

inceleyip hukuki görüş vereceği hükme bağlanmıştır.

Hukuki danışmanlık kapsamındaki anılan görevlerden sonuncu sıradaki “*diğer işler*” ifadesi konu ve kapsamın sınırlarını oldukça geniş tutmakta ve belirlilik taşımamaktadır. Mevzuat, sözleşme, şartname ya da uyuşmazlık hakkında gerçekleştirilecek incelemede yöntemsel açıdan hukuki sorunun ortaya konulması ile sorunun çözümünde başvurulacak hukuki kaynakların belirlenmesi mümkündür. Fakat “*idare birimlerince sorulacak diğer işler*” açısından 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, hukuki görüş taleplerinin konusuna ve usulüne ilişkin sınırlamada bulunmaması yönüyle bir anlamda edimbilimsel kullanımların önünü açmaktadır.

Görüş taleplerine ilişkin iletişimin bir ucunda idare içerisinde danışılan hukukçu; diğer ucunda ise yine aynı idare içerisinde çalışan ve danışan personel yer almaktadır. İdari işlemlerin çeşitliliği görüş taleplerine yansımakta ve gerek kamu hukukunun gerekse de özel hukukun pek çok farklı alt alanına dair görüş talepleri iletilmektedir. Somutlaştırmak adına, hukuki bir görüş talebini içeren aşağıdaki tümceyi örnek olarak gösterebiliriz:

“Birimize adı geçen kişi tarafından gönderilen, .../.../... tarihli dilekçe kapsamında tesis edilecek işleme esas teşkil etmek üzere hukuki görüşe ihtiyaç duyulmakta olup gereğini arz ederim”.

Yukarıda yer verilen tümce, 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde iletilen bir hukuki görüş talebidir. Semantik açıdan yalnızca bir hukuki görüş talebinin bildirimi olarak değerlendirilebilir. Oysa Austin’in görüş-

lerine yer verdiğimiz kısımda da açıkladığımız üzere bu tümce aracılığıyla aynı zamanda bir edimde bulunmaktadır. Austin'den alıntıladığımız örneği hatırlayacak olursak '*Saatimi kardeşime miras bırakıyorum*' tümcesi vasiyet bırakma bildiriminin ötesinde hukuki bir durumu inşa etmektedir. Benzer biçimde hukuki görüş talebine ilişkin yukarıdaki tümce dayanağını mevzuattan alarak muhatap hukukçuyu hukuki görüş verme yükümlülüğü altına sokmaktadır. Bu yönüyle hukuki görüş taleplerinin geniş perspektifte öncelikle birer söz edimi olduğunu belirtmemiz gerekir.

Çalışmamızda görüş taleplerinin sınırlı bir kısmını, kastedilen anlam ile anlatım biçimi arasında farklılık bulunan, diğer bir ifadeyle hukuki görüş talebi görünümünde olmasına karşın gerçekte danışılmak istenen hukuki bir sorunun bulunmadığı sözcelemleri incelemekteyiz. Hukuki görüş talebi iletilirken hangi hususlara riayet edilmesi gerektiği birazdan yer vereceğimiz farklı hukuki metinlerde ele alınmıştır. Fakat yukarıda yer verdiğimiz örnekte olduğu gibi görüş talebini ileten tarafından hangi hukuki konuda görüş talep edildiğinin bildirilmemesi, talebin ayrıntısına ilişkin bilgi verilmemesi, hukuki açıdan tereddüde düşülen hususun açıklanmaması, görüş talep edilen konunun hangi mevzuat kapsamında olduğunun belirtilmemesi yahut ön inceleme ya da konu hakkında araştırma yapıp yapılmadığının belirsiz olması hukuki görüş taleplerinde kastedilen anlam ile anlatım biçimi arasındaki uyumsuzluğa işaret eden durumlardır.

Söz konusu hukuki görüş taleplerinin uygulamada mevzuatın semantik anlamını aşan biçimde araçsal olarak kullanılmasının arkasında çeşitli saikler bulunduğu kanısındayız. Öncelikle, tesis edilecek idari işleme ilişkin takdir yetkisinin kullanılmasında (bilhassa yüksek düzeyde sorumluluk gerektiren konularda) ortaya çıkan isteksizlik görüş talebi iletilmesine yol açan saiklerden birisi olabilir. İdarenin takdir yetkisi bağlı yetkinin bulunmadığı, yetkinin kanunda ayrıntılı bir biçimde düzenlenmediği konularda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda mevzuat, idareye "*çerçeve çizmek*" yahut "*seçenek sunmak*" suretiyle takdir yetkisi tanıyabilir⁵⁷. Takdir yetkisinin mevcut olduğu idari işlemin sonuçları, o işlemi tesis edecek görevliler bakımından birtakım riskler içerebilir.

Takdir yetkisinin kullanılmasında ortaya çıkan isteksizliğin yanı sıra bir diğer edimbilimsel kullanım, tesis edilecek işlem hakkında ön inceleme ve araştırma gerçekleştirilmesiz sorunun doğrudan hukuk birimine iletildiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Örneğin Adalet Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Hukuki Görüş Bürosu, görüş talep yazılarını ön incelemeye tabi tutarak eksikliklerin giderilmesini istemektedir. Bu kapsamda ön incelemede dikkate alınması gereken hususlardan birisi "*ilgili merkez birimince hukuki görüş talep yazısında tereddüt edilen hususların nedenleri ve konuya ilişkin mevzuat hükümleri ve birim görüşle-*

⁵⁷ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer, ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 148-51.

rinin açıkça belirtilmiş olup olmaması”dır⁵⁸. Bu husus 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de düzenlenmemesine karşın görüş taleplerinin önceden belirlenen bir usulle sınırlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Böylelikle takdir yetkisinin kullanılmasının öncesinde, doğrudan görüş talebinde bulunmadan evvel ilgili birim görevlileri hukuki sorun üzerine ön inceleme ve araştırmaya yönlendirilmektedir.

Adalet Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Hukuki Görüş Bürosunun ilgili internet sayfasında ayrıca, “*Genel Müdürlük tarafından verilen görüşlerin istişarî nitelikte olduğu, uygulayıcı birimi bağlayıcı nitelikte olmadığı, bu görüşler çerçevesinde değerlendirme yapma ve karar verme yetkisinin ilgili uygulayıcı birime ait olduğu belirtilir*”⁵⁹ ifadelerine yer verilmektedir. Böylelikle esasında hukuki, cezai ya da mali sorumluluğun takdir yetkisini kullanarak idari işlemi tesis edecek görevlilerde olduğu hatırlatılmaktadır.

Çalışmamızdaki iddiaları destekler nitelikte ikincil düzenleme örneği “Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuki Görüş Yönergesi”dir⁶⁰. Hukuki görüş taleplerine ilişkin usul ve esasların bu şekilde müstakil bir yönergede düzenlenmiş olması dahi konunun önemine işaret etmektedir. Mezkûr Yönerge’nin “İlkeler” başlıklı 5. maddesinin birinci fıkrası bu kapsamda dikkat çekicidir. Özellikle fıkranın (ç) bendinde yer alan “*Birimler, tesis edecekleri işlemler ile ilgili olarak talimat arz edecek şekilde ve birim yöneticisinin görev ve yetkisi kapsamında karar verilmesi ve icra edilmesi mümkün olan işlem ve eylemler ile ilgili olarak hukuki görüş talep edemezler*” ile aynı fıkranın (d) bendinde yer alan “*Mevzuatın açık hükümleri ile ilgili olarak hukuki görüş talep edilemez*” ve yine aynı fıkranın (f) bendine göre “*Hukuki görüş talep eden birimler kendi görev alanına giren konularda hukuki görüş talep edemezler*” hükümleri 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında ilgili birimlerce hukuk birimine iletilecek görüş taleplerinin edimibilimsel kullanımını engellemeye yöneliktir. Yukarıda ifade ettiğimiz Adalet Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Hukuki Görüş Bürosunun sınırlamalarına benzer biçimde Yönerge’nin 5. maddesinin birinci fıkrasının (ğ) bendinin ikinci cümlesindeki “*Birimler, hukuki açıdan tereddüde düşülen hususu açıklamaksızın, herhangi bir araştırma ve inceleme yapmaksızın hukuki görüş talep edemezler*” hükmü ile de görüş talep eden birimden konu hakkında ön inceleme ve araştırma yapması istenmekte; böylelikle tesis edilecek işleme ilişkin dolaylı da olsa takdir yetkisinin kullanılması teşvik edilmektedir⁶¹.

⁵⁸ “Hukuki Görüş Bürosu,” Adalet Bakanlığı, Erişim Tarihi: Temmuz 14, 2025, <https://hhgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/hukuki-gorus-buros/>.

⁵⁹ “Hukuki Görüş Bürosu,” Adalet Bakanlığı, Erişim Tarihi: Temmuz 14, 2025, <https://hhgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/hukuki-gorus-buros/>.

⁶⁰ “Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuki Görüş Yönergesi,” Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü, Erişim Tarihi: Temmuz 14, 2025, <https://hukukmusavirligi.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2025/02/Hukuki-Gorus-Yonergesi.pdf/>.

⁶¹ Hukuki görüş taleplerine ilişkin süreçlerde uyulması gereken esaslar idarelerin hukuk müşavirliği çalışma yönergelerinde de düzenlenmektedir. Bu konudaki örnekler için bkz.: “Kastamonu Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Çalışma Usul ve Esasları,” Kastamonu Üniversitesi Hukuk Mü-

Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuki Görüş Yönergesi'nden yukarıda alıntılar yaptığımız hükümler, “mevzuatın açık hükümleri ile ilgili”, “birimlerin kendi görev alanına giren (yapılan görev icabı bilinmesi gereken) konularda”, “hukuki açıdan tereddüde düşülen hususu açıklamaksızın” veya “herhangi bir araştırma ve inceleme yapmaksızın” hukuki görüş talep edilemeyeceğini düzenlemektedir. Hukuki görüş taleplerinin bu şekilde sınırlanması dahi uygulamada bir yönüyle hukuki görüş taleplerinin edimbilimsel amaçlarla kullanıldığını doğrular niteliktedir. Açıklamalarımızı somutlaştırmak adına, sorumlu idari birim personelinin görevi icabı bilmesi gereken bir konunun ve aynı personelin araştırma ve inceleme yapması gereken bir işlemin söz konusu olduğu bir örnek durum düşünelim. İlgili personel görevi olmasına rağmen işlemle ilgili ön araştırma ve inceleme görevini yerine getirmeyip konuyu bir hukuki görüş talebi olarak hukuk profesyoneline iletebilir. Bu tip durumların gerçek bir hukuki görüş talebi içerip içermediğini anlamak mümkündür. İletilen hukuki görüş talebinin içeriğine bakılarak ilgili birimin kendi görev alanına giren/yapılan görev gereği bilinmesi gereken bir konuda olup olmadığı anlaşılabilir. Bununla birlikte ayrıca iletilen hukuki görüş talebinin içeriğinde ilgili mevzuatın belirtilmemesi, konu hakkında ayrıntıya yer verilmemesi veya hukuki açıdan tereddüde düşülen hususun açıklanmaması da edimbilimsel kullanıma işaret etmektedir.

Yukarıda yer verdiğimiz örnekte, biçimsel açıdan bir hukuki görüş talebi bulunmasına karşın talebi iletenin asıl amacı yükümlü olduğu ön inceleme faaliyetini yapmamaktır. Danışan pozisyonundaki görevlinin görüş talep ettiği sözcelemlerde anlatım biçimi ve amaç arasında uyumsuzluk gözlemlenmektedir. Bu ve benzeri görüş talepleri duyulan hukuki danışma ihtiyacı dolayısıyla değil; bizzat gerçekleştirilmesi gereken ön inceleme ve araştırma görevini havale etme ya da farklı durumlarda takdir yetkisini doğrudan kullanmama gibi saiklerle muhataba iletilebilmektedir. Bu tür dilsel kullanımlar, mevzuatın tanıdığı imkân çerçevesinde bir hukuki görüş talebinin bildiriminde bulunmamaktadır. Yalnızca biçimsel açıdan görüş talebini içeren söz konusu ifadeler, Austin'in görüşleri çerçevesinde birer söz edimi olarak hukuki mekanizmayı harekete geçirerek muhataba hukuki görüş verme yükümlülüğü yüklemektedir. Fakat çalışmamızda incelediğimiz kullanımlar söz edimlerinin farklı bir türü olan dolaylı söz edimi konumundadırlar. Searle'ün de ifade ettiği üzere, “*Dolaylı söz edimlerinde konuşan kişi, dinleyen kişiye, o dinleyen kişinin ussalığı ve çıkarımında bulunma gücünün yanı sıra o dinleyen kişiyle karşılıklı olarak paylaştıkları hem dilsel olan hem de dilsel olmayan arka plan bilgilerine dayanarak gerçekte söylediğinden daha*

şavırlığı, Erişim Tarihi: Temmuz 17, 2025, <https://hukuk.kastamonu.edu.tr/index.php/component/content/article/muesaviriligimiz-calisma-usul-ve-esaslari-sayfamizda-yayinlanmistir?catid=12&Itemid=101/>, “T.C. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Rektörlüğü Hukuk Müşavirliği Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Esaslarının Belirlenmesi Hakkındaki Yönerge,” Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Müşavirliği, Erişim Tarihi: Temmuz 17, 2025, https://hukukmus.gop.edu.tr/depo/menuler/birim_11351/mevzuat_49/dosya_icerik/4943442/mevzuat_20240502160608.pdf/.

*fazlasını iletir.*⁶² Bu minvalde bahsini ettiğimiz görüş talepleri de söylenenden fazlasını içermektedir.

Dolaylı söz edimlerinin diğer bir ifadeyle söylenenden fazlasını içeren dilsel kullanımların hangi ilkeler altında gerçekleştiği Grice'ın sezdirim kuramında ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Fakat bu noktada dikkat edilmesi gereken husus ima, ironi ya da metafor gibi dolaylı söz edimlerinde anlatılan ile kastedilen arasında biçimsel uyumsuzluk bulunmasına karşın amaçlanan anlamın muhataba sezdirilmesidir. Oysa çalışmamızda ele aldığımız hukuki görüş talebine ilişkin kullanımlarda arka plandaki amaç muhataba sezdirilmek istenmemektedir. Tesis etmesi gereken işlem öncesinde gerekli inceleme ve araştırma faaliyetini gerçekleştirmek yerine konuyu doğrudan hukuki görüş talebi formunda hukuk profesyoneline ileten kişi gerçek amacını muhataptan gizlemektedir. İma, ironi ya da metafor gibi dolaylı söz edimleri konuşan ve muhatap arasındaki rasyonel bilgi aktarımına dayanırken; edimbilimsel hukuki görüş talepleri ise stratejik amaçla gerçekleştirilmektedir. Diğer kullanımların aksine iletişim amacı gizlenmektedir. Söz konusu dilsel olgu D'Ambrosio'nun, Grice'ın sezdirim kuramındaki iş birliği ve aleniyet ilkelerinin ihlali dolayısıyla gerçekleştiğini iddia ettiği ve “manipülatif konuşma” olarak açıkladığı kavramla örtüşmektedir. Mesleki açıdan barındırdığı hukuki, mali ya da cezai riskler dolayısıyla doğrudan kullanılmak istenilmeyen takdir yetkisine ilişkin işlemler ya da ön inceleme ve araştırma yapılmaksızın hukuki görüş talebinde bulunulması bu kapsamda değerlendirilmelidir. Böylelikle manipülatif hukuk söylemine ilişkin özgün bir edimbilimsel kullanımdan söz etmek mümkün görünmektedir.

SONUÇ

Doğal dil felsefesi düşünürlerinin çalışmaları ile gelişim kaydeden edimbilim alanı dilin gündelik kullanımlarındaki zenginlikleri keşfetmemize ve onlara kuramsal bir bakış açısıyla yaklaşmamıza imkân tanımaktadır. Farklı disiplinlerle birlikte hukukta da akademik edimbilim çalışmalarının sayısı giderek artmaktadır. Bu kapsamda çalışmamızda hukuk uygulamasındaki edimbilimsel bir kullanımı hukuki görüş taleplerini içeren ifadeler bağlamında ortaya koymaya çalıştık. İncelediğimiz dilsel kullanım hukukçuların mesleklerini ifa ederken karşılaşılabilecekleri idare hukukuna ilişkin süreçlerde ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte farklı pozisyonlardaki hukuk profesyonellerinin mesleki sorumlulukları açısından önem arz edebilecek edimbilimsel kullanımlara özel hukukun ya da kamu hukukunun çeşitli alanlarında rastlanabilir. Bir sözleşmenin kurulmasına ilişkin görüşmede taraflar arasında, bir duruşma esnasında tanık ifadesinde ya da mahkeme kalem personelinin yazışmalarında edimbilimsel kullanımlar gözlemlenebilir. Mesleki uygulamalar sırasında karşılaşılan münferit durumlar olarak

⁶² Searle, *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak*, 61.

ele almak yerine konunun kuramsal perspektifle tartışılması hukukbilim ve dilbilimin kesişim alanlarında farklı yaklaşımların geliştirilmesine katkı sunabilir.

659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, hukuk danışmanlığını ilgili idarelerdeki hukuk birimlerinin görevleri arasında saymaktadır. Anılan mevzuat, idare birimlerinin görüş talebi süreçlerinde riayet etmesi gereken usulü öngörmemektedir. Kimi idarelerin, görüş taleplerinde edimbilimsel kullanımları engellemeye yönelik ikincil düzenlemelere gittikleri görülürken kimi idarelerde ise konuya ilişkin herhangi bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır. İfade edilen edimbilimsel kullanımlar, görünüşte hukuki görüş talebi gerçekte ise herhangi hukuki muhtevaya sahip olmamalarına karşın sorumluluklar bağlamında hukukçuların mesleki risklerini artırmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında hukuki bir metinde düzenlenmese dahi konunun söylem etiği çerçevesinde, özellikle uygulamalı etiğin bir alt dalı olan meslek etiği kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanısındayız.

KAYNAKÇA

- Akyılmaz, Bahtiyar, Sezginer, Murat ve Kaya, Cemil. *Türk İdare Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Austin, John L. *Söylemek ve Yapmak*. Çeviren Aysever, R. Levent. İstanbul: Metis Yayınları, 2017.
- Ayer, Alfred J. “Viyanalı Çevresi”. İçinde *Felsefede Devrim - Analitik Felsefenin Doğuşu*, editör Ayer, Alfred J, çeviren Demir, Ebubekir, 69-82. Ankara: Fol Kitap, 2021.
- Aysever, R. Levent. “Dil Felsefesi, Söz Edimleri Kuramı ve John R. Searle”. İçinde *Söz Edimleri - Bir Dil Felsefesi Denemesi*. Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000.
- Birner, Betty J. *Introduction to Pragmatics*. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2013.
- Capone, Alessandro ve Poggi, Francesca editör. *Pragmatics and Law Philosophical Perspectives*. Perspectives in Pragmatics, Philosophy & Psychology. Cham: Springer International Publishing, 2016.
- Carrilho, Manuel Maria. “Pragmatik ya da Dil Yoluyla Eylem: Austin ve Searle”. İçinde *Söz Edimleri - Seçilmiş Yazılar*, çeviren Altınörs, Atakan, 81-108. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2019.
- Cevizci, Ahmet. “Pragmatik”. İçinde *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları, 2019.
- Chapman, Siobhan. *Pragmatics*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2011.
- D’Ambrosio, Justin. “A Theory of Manipulative Speech”. Erişim 08 Temmuz 2025. <https://philpapers.org/archive/DAMATO-4.pdf>.
- Elbourne, Paul. *Anlam - Anlambilime Giriş*. Çeviren Demirekin, Murat. İstanbul: The Kitap, 2020.
- Fiorito, Lorenzo. “On Performatives in Legal Discourse”. 2009. https://www.academia.edu/65282283/On_Performatives_in_Legal_Discourse.
- Grice, H. Paul. “Logic and Conversation”. İçinde *Studies in the Way of Words*, 22-40. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1989 (“Mantık ve Konuşma.”, Çeviren Yavuz, Alper. *Possible: Felsefe Dergisi* 11, S. 1 (2022): 71-87).
- Huang, Yang. *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Kılıç, Muharrem. *Hukuksal Aklın Sosyo-Politik Bağlamı*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.
- Kurzon, Dennis ve Kryk-Kastovsky, Barbara, editör. *Legal Pragmatics*. Pragmatics & Beyond New Series. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2018.
- Leung, Janny ve Durant, Alan. “Pragmatics in Legal Interpretation”. İçinde *The Routledge Handbook of Pragmatics*, editör Barron, Anne, Gu, Yueguo ve Steen, Gerard, 535-49. Routledge Handbooks in Applied Linguistics. London New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017.
- Levinson, Stephen C. *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
- Marmor, Andrei. “The Pragmatics of Legal Language.”, *Ratio Juris* 21, S. 4 (Aralık 2008): 423-52.
- Morris, Charles W. “Foundations of the Theory of Signs”. İçinde *International Encyclopedia of Unified Science*, editör Neurath, Otto, 1-59. Chicago: Chicago University Press, 1938.

- Palmer, Frank Robert. *Semantik - Yeni Bir Anlambilim Projesi*. Çeviren Ertürk, Ramazan. Ankara: Fol Kitap, 2020.
- Poggi, Francesca. “Law and Conversational Implicatures.”, *International Journal for the Semiotics of Law - Revue Internationale de Sémiotique Juridique* 24, S. 1 (Mart 2011): 21-40.
- Récanati, François. “Mantıkçı Pozitivizmden Gündelik Dilci Felsefeye: Pragmatğin Doğuşu”. İçinde *Söz Edimleri- Seçilmiş Yazılar*, çeviren Altınörs, Atakan, 9-36. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2019.
- Rifat, Mehmet. *Göstergebilimin ABC’si*. İstanbul: Say Yayınları, 2014.
- Rossi, Jean-Gérard. *Analitik Felsefe*. Çeviren Atakan Altınörs. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2013.
- Searle, John R. “Austin on Locutionary and Illocutionary Acts.”, *The Philosophical Review* 77, S. 4 (Ekim 1968): 405-24.
- . *Mind, Language and Society: Philosophy in the Real World*. New York (N.Y.): Basic books, 1998.
- . *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak*. Çeviren Aysever, R. Levent. Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 2011.
- . *Söz Edimleri - Bir Dil Felsefesi Denemesi*. Çeviren Aysever, R. Levent. Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000.
- . *Zihin Dil ve Toplum*. Çeviren Tural, Alaattin. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2015.
- Searle, John R. ve Vanderveken, Daniel. *Foundations of Illocutionary Logic*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.
- Yılmaz, Engin. *Edimbilimine Giriş: Kavram Kuram Uygulama*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2021.

İnternet Kaynakları

- Adalet Bakanlığı. “Hukuki Görüş Bürosu.” Erişim Tarihi: Temmuz 14, 2025. <https://hhgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/hukuki-gorus-buros/>.
- Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü. “Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuki Görüş Yönergesi.” Erişim Tarihi: Temmuz 14, 2025. <https://hukukmusavirligi.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2025/02/Hukuki-Gorus-Yonergesi.pdf/>.
- Kastamonu Üniversitesi Hukuk Müşavirliği. “Kastamonu Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Çalışma Usul ve Esasları.” Erişim Tarihi: Temmuz 17, 2025. <https://hukuk.kastamonu.edu.tr/index.php/component/content/article/muesavirligimiz-calisma-usul-ve-esaslari-sayfamizda-yayinlanmistir?catid=12&Itemid=101/>.
- Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Müşavirliği. “T.C. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Rektörlüğü Hukuk Müşavirliği Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Esaslarının Belirlenmesi Hakkındaki Yönerge.” Erişim Tarihi: Temmuz 17, 2025, https://hukukmus.gop.edu.tr/depo/menuler/birim_11351/mevzuat_49/dosya_icerik/4943442/mevzuat_20240502160608.pdf/.